

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ СПІЛЬНОЇ РОБОТИ ДИТЯЧОГО САДКА І СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

Дубровська Л. О., Дубровський В. Л.

У статті автори піднімають питання необхідності взаємодії сім'ї і ДНЗ у вихованні дітей, визначають напрями сімейного виховання, роль сім'ї у соціалізації дитини, зокрема приділяючи увагу такому важливому аспекту, як педагогічна культура батьків, роль дитячого садка у її формуванні.

Ключові слова: сім'я, дошкільний навчальний заклад, психологічний клімат, соціалізація.

В статье авторы поднимают вопрос необходимости взаимодействия семьи и ДУЗ в воспитании детей, определяют направления семейного воспитания, роль семьи в социализации ребенка, в частности уделяя внимание такому важному аспекту как педагогическая культура родителей, роль детского сада в ее формировании.

Ключевые слова: семья, дошкольное учебное заведение, психологический климат, социализация.

The authors of the article raise questions of the necessity of interaction of families and kindergartens in children's education and determine directions of family upbringing, the role of the family in socialization of children, in particular focusing on such an important aspect as the pedagogical culture of parents and the role of kindergarten in its formation.

Key words: family, preschool educational institution, psychological climate, socialization.

Україна на сучасному етапі переживає складний період трансформації суспільного розвитку та радикальних перетворень в галузі освіти, намагаючись вийти на рівень світових стандартів.

Зокрема, у державній національній програмі "Освіта. Україна XXI століття" серед пріоритетних напрямів реформування освіти відзначено, що в основу національного виховання мають бути покладені такі чинники: принцип єдності сім'ї, дошкільного навчального закладу, школи, наступності та спадкоємності поколінь; організація родинного виховання та освіти як важливої ланки виховного процесу; забезпечення діяльності педагогічного всеобучу батьків [1].

У Концепції сімейного та родинного виховання зазначено, що сучасна сім'я має стати головною ланкою у вихованні дитини, забезпечити їй належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального і духовного розвитку [2].

Багато педагогів надавали великого значення родинному вихованню, його системі, педагогічній культурі батьків.

Так, К. Ушинський, досліджуючи педагогічну підготовку батьків щодо виховання дітей, зазначав, що батьки завжди є вихователями своїх дітей і кладуть перші зерна майбутніх успіхів чи неуспіхів виховання. Зрозуміло без пояснень, як важливо для них у цьому випадку набути педагогічних знань. Справа поширення педагогічних знань серед вихователів-педагогів та батьків була чи не найголовнішою турботою К. Д. Ушинського. "Багато прикрих помилок і педагогічних вад у сімейному вихованні і навчанні дітей буває саме тому, що батьки не завжди ознайомлені з тим педагогічним мінімумом, яким повинен оволодіти кожен, хто взявся за таку відповідальну справу, як догляд і виховання підростаючого покоління" [3, с. 25].

А. Макаренко, характеризуючи систему родинного виховання, доводив, що потрібна правильна та цілеспрямована організація впливу на дитину, сповнена великим педагогічним знанням, що в сім'ї організація впливу на дитину повинна прийти через широку педагогічну пропаганду, через приклад кращої сім'ї, через підвищення вимог до сім'ї. Педагог впевнений, що "... в успіху сімейного виховання вирішальним є активне, постійне, цілком свідоме виконання батьками їх громадянського обов'язку перед суспільством" [4, с. 12].

Здійснюючи родинне виховання, батьки створюють умови для повноцінного фізичного та духовного становлення особистості, формують активне, зацікавлене ставлення до навколишнього середовища.

За словами В. О. Сухомлинського, "... сім'я стає могутньою виховною силою, що облагороджує наших дітей лише тоді, коли ви, батьку й мати, бачите високу мету свого життя, живете в ім'я високих ідей, що підносять, звеличують вас в очах ваших дітей" [5, с. 157].

Педагог вважав, що у дошкільному віці сім'я для дитини – перша школа людських взаємин, де діти з ранніх років засвоюють систему моральних цінностей, норм поведінки, культурні традиції народу. Саме в ранньому дитинстві залежно від умов життя у дитини виховується довірливе ставлення до світу або ж постійне очікування прикростей від усього, що оточує.

Зміст, методи і форми виховання дітей у сім'ї залежать від загальної культури батьків. Нерідко сімейне виховання має довільний характер, здійснюється без чіткої системи. Тому в дошкільних навчальних закладах діти однієї групи можуть істотно відрізнятись між собою за загальним розвитком та ступенем вихованості. В одних сім'ях малята ростуть активними, допитливими, добрими, привітними, довірливими, цікавляться іграми, книжками, природою, мистецтвом, в інших – батьки не дуже дбають про загальний розвиток дітей, однак велику увагу приділяють дисциплінованості, слухняності. Трапляються випадки, коли вихованню дитини не приділяють спеціальної уваги, і вона росте самовільно.

У наш час виникла необхідність покращити культуру сімейного виховання і водночас збагатити можливості громадського виховання.

Для того щоб кожна сім'я зрозуміла своє призначення, усвідомила свою відповідальність за справу виховання дітей, аби підказати їм дієві шляхи виховних зусиль, які принесуть бажані результати, у дошкільних навчальних закладах передбачається робота з батьками.

Для цього органи управління дошкільними навчальними закладами, керівники дитячих садків і вихователі мають чітко визначити свої завдання у співпраці з сім'єю. Саме об'єктивний аналіз потреб сім'ї дає справжні орієнтири для визначення напрямків розвитку суспільного дошкільного виховання.

Педагог повинен бачити сім'ю не безвідмовним, залежним, слухняним, а ініціативним партнером. Запорука успіху – у різнобічному вихованні дошкільників, та об'єднанні зусиль найважливіших для них людей. У садку, де відкриті двері для мам і тат, батьки усвідомлюють свою роль у вихованні дітей [6, с. 6].

Насамперед, слід змінити психологічну орієнтацію на те, хто є основним замовником дошкільного навчального закладу і кому він має бути підзвітним з усіх питань організації життя дітей і виховного процесу. Працівники дошкільних навчальних закладів мають усвідомити, що дітей їм довіряє сім'я, а не держава, а значить збереження здоров'я дитини і забезпечення належних умов для її розвитку в першу чергу турбує сім'ю.

Приймаючи дитину в групу, вихователь повинен бути обізнаний із змістом, характером і напрямками сімейного виховання, щоб безпосередньо забезпечити умови тісної взаємодії та підтримки позитивного мікроклімату, який вже набуто в сім'ї.

ДНЗ для сім'ї має бути консультативним і просвітницьким центром з психолого-педагогічних питань навчання і виховання.

Головне завдання в даний час – руйнування бар'єру між ДНЗ та родиною, продовжити процес налагодження відносин між цими установами. Адже взаєморозуміння, тісна співпраця батьків та вихователів допоможе краще зрозуміти дитину, рахуватися з її бажаннями, інтересами, потребами.

Виходячи з вищесказаного, для успішного здійснення виховання дитини, створення всіх належних умов для її всебічного розвитку слід зосередити увагу педагогів і батьків на достовірності, об'єктивності та повноті інформації, на основі якої здійснюється навчально-виховний процес. А це можливе тільки за умови тісної взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї.

Провідне місце у формуванні особливості дитини належить сім'ї. Саме в сім'ї дитина отримує первинні навички сприйняття дійсності, привчається усвідомлюватися повноправним представником суспільства. Цьому сприяє і "нова філософія"

роботи з сім'єю: за виховання дітей і їх розвиток несуть відповідальність батьки, а всі інші інститути виховання та освіти, включаючи дошкільні навчальні заклади, мають цьому сприяти. Сім'я і дошкільний навчальний заклад – два важливі інститути соціалізації дитини. І хоча їх виховні функції є різними, для всебічного розвитку дитини необхідна їх взаємодія. Якщо дошкільний навчальний заклад сприяє інтеграції дитини в соціумі, то сім'я повинна забезпечити індивідуалізацію розвитку дитини.

Зміна державної політики в галузі освіти обумовила визнання позитивної і провідної ролі сім'ї у вихованні дітей. Зокрема, ст. 3 п. 2 Закону України "Про дошкільну освіту" передбачено: "Держава надає всебічну допомогу сім'ї у розвитку, вихованні та навчанні дитини; ... піклується про збереження та зміцнення здоров'я, психологічний і фізичний розвиток дітей" [7].

Що стосується ролі сім'ї у дошкільній освіті, то ст. 8 закону, що згаданий вище, передбачає:

1. Сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити дошкільну освіту в сім'ї відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти.

2. Відвідування дитиною дошкільного навчального закладу не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі.

3. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність перед суспільством і державою за розвиток, виховання та навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності [7]

Як бачимо, у цьому законі, на відміну від документів минулих років, поважне та водночас вимогливе ставлення до сім'ї визначається одним із принципів дошкільної освіти, тобто сім'я із засобу педагогічного впливу на дитину перетворюється на його мету.

Розглянемо функції сім'ї на основі рисунка.

Рис. 1. Сучасні провідні функції сім'ї

Сім'я виконує різноманітні зовнішні та внутрішні функції:

- *виховна функція* полягає у задоволенні індивідуальних потреб у батьківстві та материнстві, самореалізації особистості в дітях; стосовно суспільства сім'я забезпечує соціалізацію молодого покоління. Здійснення виховного впливу сім'ї на кожного індивіда впродовж усього його життя. Кожна сім'я має свою систему виховання, засновану на певних ціннісних орієнтаціях. Спочатку несвідомо, орієнтуючись на почуття близьких людей, дитина починає розуміти, що в її поведінці їй радує, а що засмучує. Пізніше у неї формуються уявлення про те, що є прийнятним у сім'ї, а дорослішаючи, вона починає усвідомлювати принципи, на яких вибудовуються стосунки в її сім'ї, порівнювати їх з ідеальною, на її погляд, системою;

- *господарсько-побутова функція* спрямована на задоволення матеріальних потреб членів сім'ї, забезпечення умов для збереження і зміцнення їхнього здоров'я, організацію відпочинку;

- *емоційна функція* задовольняє потребу людини у визнанні, любові, турботі, психологічному захисті;

- *функція духовного спілкування* забезпечує взаєморозуміння і духовне збагачення особистості;

- *функція формування досвіду соціального життя* полягає у здобутті дитиною первинних знань і навичок взаємодії з людьми, поведінки в суспільстві, набутті досвіду соціального контролю за виконанням його норм і правил;

- *сексуально-еротична функція* забезпечує продовження роду, задовольняє потреби індивіда в інтимних стосунках [8].

У дошкільні роки дитина повністю ототожнює себе зі своєю сім'єю, передусім із батьками; її емоційний світ майже цілком залежить від атмосфери в сім'ї. Саме тут вона пізнає й опановує моделі моральної поведінки, взаємодії з іншими людьми, природою тощо.

Отже, соціальна роль сім'ї обумовлена потребою суспільства у фізичному і духовному відтворенні населення. Будучи одним із найважливіших елементів суспільства, значною мірою залежачи від процесів і тенденцій у ньому, сім'я є відносно автономним соціальним інститутом, що зумовлює її соціальну стійкість, захищеність, навіть недоступність для соціальних експериментувань.

Узгодженість виховних дій дошкільного навчального закладу та сім'ї сприяє створенню єдиного освітнього простору, в якому опосередковано відбувається розвиток особистості.

Література

1. Державна національна програма "Освіта". Україна XXI століття. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с. – С. 39.
 2. Концепція сімейного та родинного виховання // Нормативно-правове забезпечення освіти. – Харків, 2004.
Ч. 2. – 2004. – С. 101–103.
 3. Ушинський К. Про сімейне виховання / К. Ушинський. – К. : Рад. школа, 1974. – 151 с.
 4. Макаренко А. С. Книга для батьків / А. С. Макаренко. – К. : Рад. школа, 1973. – 334 с.
 5. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1978. – 263 с.
 6. Кононко О. Життєва компетентність – стратегія дошкільного виховання / О. Кононко // Дошкільне виховання. – 1999. – № 5.
 7. Закон України "Про дошкільну освіту": станом на 11 липня 2001 р. // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 141. – С. 18–32.
- Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2006. – 456 с.